

С. І. Василішин,
к. е. н., доцент, профектор з науково-педагогічної та виховної роботи,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва
ORCID ID: 0000-0001-5023-9878

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.9.35

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВСТАНОВЛЕННЯ СУТНОСТІ, ПРОЯВІВ ТА СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

S. Vasylishyn,
PhD in Economics, Associate Professor, Vice-Rector on scientific and pedagogical and educational work,
Associate Professor of the Accounting and Audit Chair, Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaiev
ORCID ID: 0000-0001-5023-9878

THE THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE ESSENCE, MANIFESTATIONS
AND COMPONENTS OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE AS AN ECONOMIC
CATEGORY

Статтю присвячено встановленню теоретико-методологічних засад визначення сутності, характеру проявів та складових економічної безпеки підприємства у системі категорій економічної науки. Проаналізована еволюція дефініції економічної безпеки та охарактеризовані основні підходи до її трактування у науковій літературі. Охарактеризовано передумови трактування економічної безпеки з погляду масштабу її функціонування, поставлених цілей та характеру її прояву. Установлено, що важливу роль у гарантуванні економічної безпеки держави відіграє зміцнення економічної безпеки підприємств як базових одиниць структури національної економіки. Висунута гіпотеза про дуальну природу феномена економічної безпеки, яка має статичний і динамічний прояви, врахування яких сприятиме економічному розвитку підприємства та зростанню результатів його діяльності у часі. Запропоновано авторське визначення економічної безпеки підприємства та структуру її компонентів.

The article is devoted to the establishment of the theoretical and methodological principles for determining the essence, nature of manifestations and components of economic security of the enterprise in the system of the categories of economic science.

The essence of national security and the place of economic security in its provision are revealed. The evolution of the definition of economic security in the world is analyzed and the main approaches to its interpretation in the scientific sources of the domestic scientists are characterized.

It is established that economic security is considered as a process of meeting public needs, protection of the national interests of the state, economic persistence and stability of the economic system, state of the national economy in which the state does not lose its sovereignty, state of protection against a certain type of threats.

The prerequisites for the interpretation of economic security in terms of the scale of its functioning, the goals set and the nature of its manifestation are described. It is established that strengthening economic security of the enterprises as the basic units of the national economy structure plays an important role in ensuring economic security of the state.

The hypothesis about the dual nature of the phenomenon of economic security, which has static and dynamic manifestations, which will contribute to the economic development of the enterprise and the growth of its performance over time, is brought forward.

The author's proposed definition of economic security of the enterprise, which means a system of mutually interdependent and mutually agreed methods, tools and management decisions, which, synthesized with available resources and adequate level of information support, allow timely counteraction to risks, threats and fluctuations of the environment of the enterprise's functioning, support the development of its economic potential and growing

of the competitive advantages. The classification of the economic security components of the enterprise is substantiated, including the financial, personnel and social, investment and innovative, technological and energy, resource, informational, ecological, legal and managerial components.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, національна безпека, дефініція, сутність, економічна категорія, теоретико-методологічні засади, прояв.

Key words: economic security of the enterprise, national security, definition, essence, economic category, theoretical and methodological principles, manifestation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Останнім часом економічна безпека все частіше стає об'єктом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних економістів, оскільки є індикатором рівня захищеності підприємства, галузі чи економіки країни в цілому від ризиків, які особливо загострюються в період економічних криз. Глибинність та неоднозначність змісту категорії "економічна безпека" обумовлює необхідність установаження її витоків та еволюції дефініції у системі категорій економічної науки.

В умовах відсутності єдиного підходу до трактування економічної безпеки та виокремлення її компонентів неможливий об'єктивний і точний розрахунок її рівня та прийняття управлінських рішень щодо її зміцнення. Саме тому розробка теоретико-методологічних засад трактування сутності економічної безпеки підприємства, характеристика її проявів та складових є актуальною проблемою економічної науки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Економічна сутність та змістове наповнення категорії "економічна безпека" досліджувалися низкою науковців, серед яких: Л. Абалкін, Н. Аванесова, Н. Архірейська, О. Бандурка, Є. Білоусов, І. Бінько, Л. Волошук, О. Гапонюк, Д. Грицишен, Я. Жаліло, Т. Іванюта, С. Кавун, С. Мочерний, Є. Овчаренко, В. Ортинський, Г. Пастернак-Таранушенко, А. Пилипенко, Я. Соколов, В. Ткачук С. Урба, Є. Чупрін, В. Шлемко та ін. Проте багатоукладний та неоднозначний характер феномена економічної безпеки потребує більш глибоких досліджень щодо встановлення її сутності, проявів та складових на рівні підприємств.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є встановлення теоретико-методологічних засад визначення сутності, характеру проявів та складових економічної безпеки підприємства у системі категорій економічної науки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Згідно із Законом України "Про національну безпеку України", державна безпека — захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру. Водночас національна безпека України — захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1].

На початку ХХ ст. розпочалося умовне відмежування економічної компоненти економічної безпеки. Так, у 1904 р. Президент США Т. Рузвельт вводить поняття "національної безпеки", а однією із причин посилення державного регулювання її економічного блоку стала "Велика депресія" у США, що тривала з 1929 по 1933 рр.

Пік досліджень сутності та особливостей економічної безпеки припадає на другу половину ХХ ст., де вона розглядається у політичному контексті. На 40-й сесії ООН у 1985 р. прийнято відповідну резолюцію, де визначено, що економічна безпека — такий стан, за якого народ може суверенно, без втручання і тиску зовні, визначати шляхи й форми свого економічного розвитку.

У країнах Західної Європи концепція економічної безпеки формувалась на базі усвідомлення поняття "безпеки", яке з'явилося наприкінці ХХ ст. і трактувалося як стан відсутності або нейтралізації загроз, небезпеки, а також створення умов та соціальних інститутів, що його забезпечують [3].

Нині існують різні підходи до трактування економічної безпеки, серед яких її розглядають як процес задоволення суспільних потреб, захист національних інтересів держави, економічну стійкість та стабільність економічної системи, стан національної економіки, за якого держава не втрачає суверенітету, стан захищеності від певного виду загроз [4].

Теорія економічної безпеки у сучасній Україні почала розвиватися на початку 1990-тих рр. та базується на теорії західних економістів. За визначенням Енциклопедії сучасної України, економічна безпека — це складна багатофакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб населення і держави; протистояння дестабілізації дії чинників, які створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [5].

Уперше на теренах колишнього СРСР ґрунтовне трактування економічної безпеки знайшло відображення у працях академіка Л. Абалкіна, який наголошував на її взаємозв'язку зі станом економічної системи, що дозволяє реалізовувати незалежну та ефективну економічну політику [6]. Поглиблюючи дослідження, В.Т. Шлемко та І.Ф. Бінько наголошують на трактуванні економічної безпеки з погляду протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам і здатності задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави [7]. Відтак розпочалося розмежування двоякої природи економічної безпеки — яка поєднує ознаки статистичного стану стійкості (рівноваги) економічної системи та можливості нівелювання негативного впливу загроз та ризиків.

В українській економічній енциклопедії С.В. Мочерного безпека пояснюється як стан, у якому певний суб'єкт захищений від різних загроз та наявність комплексу відповідних заходів для усунення таких загроз [2, с. 50]. З наведеного визначення простежується діалектична нерозривність безпеки та її загроз (тобто стану небезпеки).

Попередній аналіз теоретичних аспектів об'єкта дослідження показав, що в цей час існують різні підходи до трактування економічної безпеки. Її розглядають як процес задоволення суспільних потреб, захист національних інтересів держави, економічну стійкість і стабільність економічної системи, стан національної економіки, при якому держава не втрачає суверенітету, стан захищеності від певного виду загроз. Розглянемо теоретичні погляди щодо економічної безпеки на основі аналізу наукових праць вітчизняних учених-економістів (табл. 1).

Наведені аспекти дефініції економічної безпеки у науковій літературі дозволяють зробити висновок про вплив таких передумов:

- варіативність рівня трактування економічної безпеки (держава, галузь чи конкретні підприємства);
- прояв економічної безпеки з врахуванням часового фактора (статичний чи динамічний);

Таблиця 1. Теоретичні погляди щодо дефініції економічної безпеки

Автори	Рік публікації	Визначення сутності економічної безпеки
Є.А. Олейников [8]	1993	Такий стан економіки та інститутів влади, за яким забезпечений гарантований захист національних інтересів, соціальна направленість політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів
Л.І. Абалкін [6]	1994	Сукупність вимог і факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення і самовдосконалення
Г.А. Пастернак-Таранушенко [9]	1994	Стан держави, що забезпечує можливість створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку економіки в майбутньому та зростання добробуту її мешканців
Я.В. Соколов [10]	1996	Економічна безпека підприємства – забезпечення умов збереження комерційної таємниці підприємства
В.Т. Шлемко, І.Ф. Білько [7]	1997	Такий стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатен задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави
В.І. Мунтян [11]	1999	Стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства та держави, розвитку достатнього оборонного потенціалу, що сприятиме стійкому й ефективному функціонуванню економіки в режимі розширеного відтворення; створення передумов для підтримки та покращання рівня життя громадян, задоволення інтересів у виробничо-економічній, фінансовій, зовнішньоекономічній, технологічній, енергетичній, продовольчій та інших субекономічних сферах
Я.А. Жаліло [12]	2001	Економічна безпека – складна багатофакторна категорія, що характеризує спроможність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб населення країни, протистояння дестабілізуючому впливу внутрішніх і зовнішніх чинників, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання
В.Л. Ортинський та ін. [13]	2009	Економічна безпека – стан і здатність економічної системи протистояти небезпеці руйнування її організації і статусу, а також перешкодам у досягненні цілей розвитку
Д.О. Грицишен [14]	2016	Економічна безпека підприємства – стан діяльності підприємства, який характеризується високим рівнем функціонування внутрішніх економічних підсистем управління, ефективністю використання економічних ресурсів підприємства та реагування на зміни у зовнішньому середовищі, що забезпечує безперервність функціонування підприємства та сталий розвиток в умовах загроз внутрішнього та зовнішнього середовища фінансово-економічного стану
Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський [15]	2017	Економічна безпека підприємства – система створення механізму мобілізації й найбільш оптимального управління корпоративними ресурсами даного підприємства з метою найбільш ефективного їх використання і забезпечення стійкого функціонування того чи іншого підприємства, його активної протидії будь-яким негативним чинникам впливу на свою економічну безпеку
С.І. Урба, І.О. Івончак [16]	2018	Стан економіки, що забезпечує незалежність та самостійність, здійснюється для ефективної державної влади, надає статус захищеного соціального стану, є вагомим складником національної безпеки та реалізується за допомогою економічного механізму шляхом використання комплексу заходів для стабільності та розвитку країни

Джерело: систематизовано автором на основі джерел [6; 8—16].

— конкретні цілі, на досягнення яких спрямовуються зусилля щодо зміцнення економічної безпеки (захист від загроз, мобілізація ресурсів, підвищення конкурентоспроможності, сталий розвиток підприємств).

На думку Н.В. Архирейської, економічна безпека — це не лише дієздатність самої держави, тобто її спро-

можність реалізовувати власні владні рішення, а й можливість для економічних суб'єктів різних рівнів діяти відповідно до своїх базових інтересів, проте у загальному руслі зміцнення економічної безпеки країни. Таким чином, автор узагальнює поняття економічної безпеки індивідуума, суб'єктів господарської діяльності і держави [4], що дозволяє зробити висновок про комплексність проблем, які вирішує управління економічною безпекою на всіх рівнях.

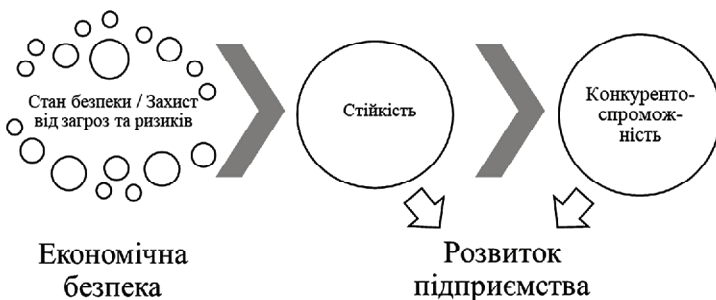

Рис. 1. Діалектика взаємозв'язку економічної безпеки та розвитку підприємства

Джерело: авторська розробка.

Відтак зазначимо, що важливу роль у гарантуванні національної економічної безпеки держави відіграє зміцнення економічної безпеки підприємств як базових одиниць структури національної економіки. Саме від досягнутого рівня їх розвитку та можливості протидіяти загрозам і ризикам залежить економічне становище на мезо-, макро- та нанорівнях економічної безпеки.

Звернемось до аналізу дефініції економічної безпеки підприємства. Так, науковець Є.М. Білоусов під економічною безпекою підприємства вважає такий стан захищеності ресурсного потенціалу, за якого підприємство може протистояти впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, підтримувати та покращувати

стійкий розвиток за основними напрямами, реалізувати власні економічні інтереси та забезпечувати економічну незалежність від залучення коштів для функціонування. Водночас основне спрямування економічних інтересів підприємства узагальнюється в обсязі прибутку від усіх видів діяльності, що необхідний як для розвитку, так і для задоволення цілей власника [17].

Багато науковців [17–21] однією із вихідних передумов гарантування економічної безпеки розуміють стійкий та сталий розвиток підприємства. Відтак саме здатність до розвитку підприємства може підтримуватись лише в умовах належного рівня економічної безпеки.

На рисунку 1 відображене спроба інтерпретації діалектичної послідовності впливу економічної безпеки як стану безпеки та системи захисту від загроз та ризиків на стійкість та конкурентоспроможність, внаслідок чого можливий поступальний розвиток підприємства. Окрім цього, погоджуємося з твердженням Є.І. Овчаренка, який розглядає економічну безпеку підприємства з погляду системного підходу і її функціонування у просторово-часовому континуумі [22]. Відтак саме врахування часового параметра урівноважує стратегічний і тактичний рівні управління підприємством із врахуванням феномена економічної безпеки.

Проведений критичний аналіз дефініції економічної безпеки дозволяє висунути гіпотезу про її дуальну природу, яка має статичний і динамічний прояви, врахування яких для розробки напрямів зміцнення економічної безпеки сприяють економічному розвитку підприємства та зростанню результатів його діяльності у часі (рис. 2).

Економічна безпека господарюючих суб'єктів складається з декількох функціональних складових, які для кожного конкретного підприємства можуть мати різні пріоритети залежно від характеру існуючих загроз та галузі [23].

На сьогодні досить багато різних думок щодо складників економічної безпеки. Зокрема науковці виділяють фінансову, ринкову, техніко-технологічну, кадрову, природно-кліматичну, матеріально-сировинну, інформаційну, інтелектуальну, політико-правову, екологічну, силову, демографічну, ресурсну, енергетичну, цінову, кримінальну, господарсько-договірну, інвестиційно-інноваційну, юридично-управлінську та низку інших складових економічної безпеки підприємства. Пропонуємо виокремлювати такі компоненти економічної безпеки підприємств (див. рис. 3).

Вважаємо, що лише за умови синергетичного підходу до управління кожною із наведених складових економічної безпеки підприємства можливе досягнення поставлених цілей розвитку господарюючого суб'єкта на тактичному та стратегічному рівнях.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз поглядів науковців стосовно дефініції економічної безпеки свідчить про різносторонній спектр її трактування, що залежить від рівня її існування

Рис. 2. Прояв дуальної природи економічної безпеки

Джерело: авторська розробка.

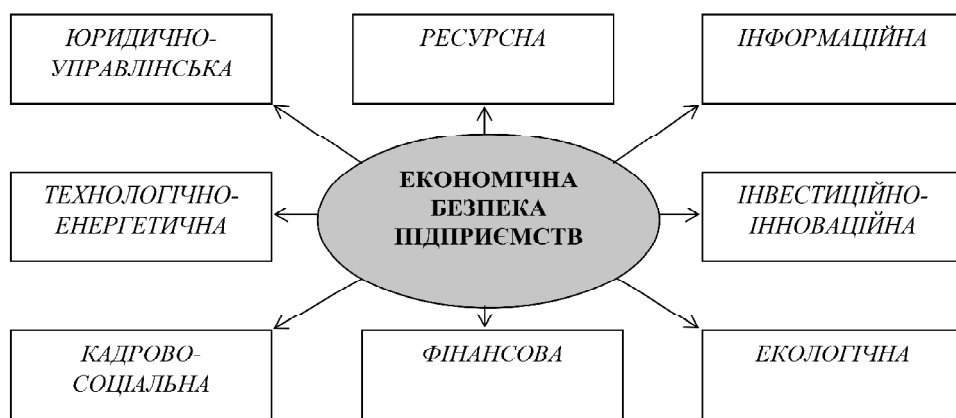

Рис. 3. Складові економічної безпеки підприємств

Джерело: авторська розробка.

(державна, галузь, регіон, підприємство, індивід) та форм прояву (стан економіки, захист від загроз та небезпек).

Таким чином, під економічною безпекою підприємства пропонуємо розуміти систему взаємозумовлених та взаємоузгоджених способів, інструментів та управлінських рішень, які синтезуються із наявними ресурсами та належним рівнем інформаційного забезпечення дозволяють вчасно протидіяти ризикам, загрозам та флуктуаціям середовища функціонування підприємства, забезпечують його фінансову стійкість, сприяють розвитку його економічного потенціалу та зростанню конкурентних переваг. Вважаємо що саме таке визначення враховує дуальну природу феномена економічної безпеки та дозволяє розробити якісно новий методологічний підхід до удосконалення управління нею.

Література:

1. Про національну безпеку України: Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/print>. (дата звернення: 01.08.2017 р.) (дата звернення: 16.07.2019 р.).
2. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія. Київ: Видав. центр "Академія", 2000. Т. 1. 863 с.
3. Бандурка О.М., Духов В.Є., Петрова К.Я., Черняков М.М. Основи економічної безпеки: підручник. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 236 с.
4. Архирейська Н.В. Дослідження системних підходів щодо оцінки категорії "економічна безпека" [Електронний ресурс]. Ефективна економіка. 2013. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2235> (дата звернення: 03.07.2019 р.).

5. Енциклопедія сучасної України. Київ: НАН України, 2009. Т. 9.

6. Абалкин Л. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение. Вопросы экономики. 1994. № 12. С. 4—13.

7. Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення. Київ: НІСД, 1997. 144 с.

8. Олейников Е.А. Экономическая безопасность и инновационная политика (страна, регион, фирма). Москва: РЭА им. Г.В. Плеханова, 1993. 267 с.

9. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. Київ: Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України, 1994. 140 с.

10. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: учеб. пособие для вузов. Москва: Аудит, ЮНИТИ, 1996. 638 с.

11. Мунтян В.І. Економічна безпека України. Київ: КВІЦ, 1999. 462 с.

12. Жаліло Я. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. Київ: Сатсанга, 2001. С. 141—142.

13. Ортинський В.А., Керницький І.С., Живко З.Б. та ін. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2009. 542 с.

14. Грицишен Д.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління економіко-екологічною безпекою підприємств: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.09 — бухгалтерський облік, аналіз і аудит (за видами економічної діяльності). Житомир, 2016. 579 с.

15. Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2017. 256 с.

16. Урба С.І., Івончак І.О. Теоретичні аспекти дослідження суті економічної безпеки. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 34. С. 33—38.

17. Білоусов Є.М. Сутнісні характеристики та співвідношення понять "економічна безпека держави", "економічна безпека регіону", "економічна безпека підприємства". Право та інновації. 2014. № 1—2. С. 21—25.

18. Кавун С.В., Пилипенко А.А., Ріпка Д.О. Економічна та інформаційна безпека підприємств у системі консолідованої інформації: навч. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2013. 364 с.

19. Волощук Л.О. Економічна безпека та інноваційний розвиток промислового підприємства: сутність та взаємозв'язок як об'єктів управління. Економіка: реалії часу. 2014. № 6 (16). С. 217—223.

20. Гапонюк О.І. Глобалізація та економічна безпека України. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2013. Вип. 1. Т. 3. С. 204—208.

21. Avanesova N., Chuprin Y. Enterprise economic security: essential characteristics of the concept. Innovative technologies and scientific solutions for industries. Kharkiv, 2017. No. 1 (1). P. 98—102.

22. Овчаренко Є.І. Система економічної безпеки підприємства: ознаки та принципи функціонування. Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2012. № 24 (II). С. 133—143.

23. Ткачук В.А., Костюк Т.О. Економічна безпека сільського господарства України в умовах глобальної конкуренції. Економіка та держава. 2019. № 6. С. 11—15.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On the national security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/print> (Accessed 16 July 2019).

2. Mocherniy S.V. (2000), Ekonomichna entsyklopediia [Economic Encyclopedia], Vydavnychyj tsentr "Akademii", Kyiv, Ukraine.

3. Bandurka, O.M. Dukhov, V.Ye. Petrova, K.Ya. Cherniakov, M.M. (2003), Osnovy ekonomichnoi bezpeky

[Fundamentals of economic security], Vyd-vo Nats. un-tu vnutr. sprav, Kharkiv, Ukraine.

4. Arkhirejs'ka, N.V. (2013), "Research on systematic approaches to assessing the category of "economic security"", Efektyvna ekonomika [Online], vol. 8. available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2235> (Accessed 3 July 2019).

5. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of modern Ukraine] (2009), NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

6. Abalkyn, L. (1994), "Russia's economic security: threats and their reflection". Voprosy ekonomiky, vol. 12, pp. 4—13.

7. Shlemko, V.T. Bin'ko, I.F. (1997), Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist' i napriamky zabezpechennia [Economic security of Ukraine: essence and directions of security], NISD, Kyiv, Ukraine.

8. Olejnykov, E.A. (1993), Ekonomicheskaiia bezopasnost' y ynnovatsionnaia polityka (strana, rehyon, fyрма) [Economic security and innovation policy (country, region, company)], REA ym. H.V. Plekhanova, Moskva, Russia.

9. Pasternak-Taranushenko, H. (1994), Ekonomichna bezpeka derzhavy [Economic security of the country], Instytut derzhavnoho upravlinnia i samovriaduvannia pry Kabineti Ministriv Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

10. Sokolov, Ya.V. (1996), Bukhhalterskyj uchet: ot ystokov do nashykh dnei [Accounting: from the beginnings to the present day], Audyt, YuNYTY, Moskva, Russia.

11. Muntian, V. I. (1999), Ekonomichna bezpeka Ukrainy [Economic security of Ukraine], KVITs, Kyiv, Ukraine.

12. Zhalilo, Ya. (2001), "Strategy for ensuring the economic security of Ukraine. Priorities and implementation issues", Stratehiia natsional'noi bezpeky Ukrainy v konteksti dosvidu svitovoi spil'noty, pp. 141—142.

13. Ortyns'kyj, V.L. Kernys'kyj, I.S. Zhyvko, Z.B. ta in. (2009), Ekonomichna bezpeka pidpriemstv, orhanizatsij ta ustanov [Economic security of enterprises, organizations and institutions], Pravova iednist', Kyiv, Ukraine.

14. Hrytsyshen, D.O. (2016), "Accounting and analytical support of economic and environmental security of enterprises", Abstract of Doctor of Economic Science dissertation, Accounting, analysis and audit (by type of economic activity), Zhytomyr State Technological University, Zhytomyr, Ukraine.

15. Ivaniuta, T.M. Zaichkovs'kyj, A.O. (2017), Ekonomichna bezpeka pidpriemstv [Economic security of enterprises], Tsentr uchb. lit., Kyiv: Ukraine.

16. Urba, S.I. Ivonchak, I.O. (2018), "Theoretical aspects of the study of the essence of economic security", Prychornomors'ki ekonomichni studii, vol. 34, pp. 33—38.

17. Bilousov, Ye.M. (2014), "Essential characteristics and relations of the concepts of "economic security of the country", "economic security of the region", "economic security of the enterprise"", Pravo ta innovatsii, vol. № 1—2, pp. 21—25.

18. Kavun, S.V. Pylypenko, A.A. Ripka, D.O. (2013), Ekonomichna ta informatsijna bezpeka pidpriemstv u sistemі konsolidovanoi informatsii [Economic and information security of enterprises in the system of consolidated information], Vyd. KhNEU, Kharkiv, Ukraine.

19. Voloschuk, L.O. (2014), "Economic security and innovative development of industrial enterprise: essence and interconnection as objects of management", Ekonomika: realii chasu, vol. 6 (16), pp. 217—223.

20. Haponiuk, O.I. (2013), "Globalization and economic security of Ukraine", Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi vlasnosti, vol.1 (3), pp. 204—208.

21. Avanesova, N. Chuprin, Y. (2017), "Enterprise economic security: essential characteristics of the concept", Innovative technologies and scientific solutions for industries, vol. 1 (1), pp. 98—102.

22. Ovcharenko, Ye.I. (2012), "System of economic security of the enterprise: signs and principles of functioning", Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo, vol. 24 (II), pp. 133—143.

23. Tkachuk, V.A. Kostyuk, T.O. (2019), "Economic security of agriculture of Ukraine in the conditions of global competition", Ekonomika ta derzhava, vol. 6, pp. 11—15.

Стаття надійшла до редакції 16.08.2019 р.